

OPIS DOBREJ PRAKTYKI

1. Dane dotyczące podmiotu ubiegającego się o wpis

nazwa inicjatywy	Węglowa – Społeczna Koncepcja
nazwa podmiotu	Stowarzyszenie Kreatywne Podlasie
dokładny adres	ul. Pułaskiego 45/2, 15-337 Białystok
gmina	m. Białystok
powiat	m. Białystok
województwo	podlaskie
telefon	+48857333641
adres strony internetowej	www.kreatywnepodlasie.pl
faks	+48857333642
adres e-mail	biuro@kreatywnepodlasie.pl

2. Charakter podmiotu

Obywatele zorganizowani (zaznacz):

- w radach i komitetach utworzonych przez władze publiczne
- w radach i komitetach zorganizowanych z inicjatywy mieszkańców
- zebraniach wiejskich i sołectwach
- w organizacjach pozarządowych
- nieformalnych grupach obywatelskich
- indywidualne osoby

3. Rodzaj(e) podjętych działań na rzecz realizacji potrzeb społeczności lokalnej (zaznacz):

- realizacja zadań publicznych na zlecenie władz lokalnych
- działalność charytatywna i opiekuńcza
- działalność edukacyjna i wychowawcza
- działalność wspierająca rozwój społeczności lokalnej
- działalność na rzecz podniesienia warunków życia
- działalność na rzecz zachowania i rozwoju lokalnych wartości kultury i tradycji

4. Przedmiot działalności

Projekt „Węglowa – Społeczna Koncepcja” był pierwszym w województwie podlaskim przykładem przeprowadzenia dialogu społecznego od fundamentów (zgromadzenie kompletnej wiedzy) do wypracowania rezultatu (całościowe rozwiązanie, przedstawione władzom lokalnym oraz interesariuszom). Projekt bazował na animowaniu pogłębionego dialogu społecznego obywateli, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i samorządu lokalnego wokół rozwiązań dla istotnej społecznie przestrzeni publicznej, znajdującej się w centrum stolicy Podlasia

5. Opis działań

Proces partycypacyjny dotyczył kompleksu powojennych magazynów przy ul. Węglowej w Białymstoku. To unikatowa przestrzeń wykorzystywana do działań społecznych, a przy tym potencjalne tereny inwestycyjne w sąsiedztwie ścisłego centrum stolicy Podlasia.

Projekt składał się z cyklu działań, podzielonych na trzy zasadnicze etapy: 1) zdobywania wiedzy o przedmiocie partycypacji i podmiotach których dotyczy, 2) realizacji procesu partycypacyjnego, 3) opracowania docelowego rozwiązania, opartego o wyniki partycypacji. W ramach pierwszego z nich zostały zrealizowane badania społeczne, zdiagnozowane strony zainteresowane rozwojem kompleksu oraz została opracowana publikacja Węglowa. Biała księga opisująca historię i stan istniejący kompleksu powojennego. Działania te pozwoliły na zgromadzenie wiedzy dla uczestników drugiego etapu – warsztatów partycypacyjnych – oraz dla ogółu mieszkańców miasta. Przy wykorzystaniu pogłębionych narzędzi partycypacji, w tym metodologii planowania partycypacyjnego i charette, z udziałem różnych grup społecznych i środowisk eksperckich oraz mieszkańców Białegostoku została opracowana społeczna koncepcja zagospodarowania kompleksu. Wszystkie działania i etapy realizacji projektu były transparentne, na bieżąco opisywane na stronie www.weglowa.org, na której umieszczone są poszczególne materiały i publikacje. Dzięki poparciu 4,1 tys. białostoczan w plebiscycie budżetu obywatelskiego Białegostoku na 2014 r. – zabezpieczyło w budżecie samorządowym kwotę 3,8 mln zł z przeznaczeniem na realizację jej pierwszego etapu. Projekt miał na celu wypracowanie modelowych zasad pogłębionej partycypacji – takich, które odpowiadają specyfice Białegostoku i mogą być wykorzystywane w innych sferach życia miasta.

Teren powojenny przy ul. Węglowej w Białymstoku obejmuje obszar dawnej jednostki wojskowej, który od 2005 r. stanowi własność komunalną. Węglowa stanowi przykład śródmiejskiej przestrzeni niewykorzystanej. Teren posiada liczne walory: to położony blisko centrum, interesujący architektonicznie i historycznie, zwarty i jednolity w swojej funkcji kompleks o powierzchni 9 hektarów. Do czasu zakończenia projektu brak było systemowych planów i rozwiązań dla tego terenu, który z tego powodu ulegał stopniowej degradacji. Stan i przyszłość terenu przy ul. Węglowej były niejasne i budziły liczne wątpliwości wśród mieszkańców miasta i środowisk eksperckich. W jednej części kompleksu miała powstać nowa jednostka muzealna – Muzeum Pamięci Sybiru. W dalszej części terenu pomimo braku

mediów, w tym ogrzewania i kanalizacji, w niszczących budynkach rozwijała się działalność społeczna i kulturalna, a lokalni przedsiębiorcy prowadzili działalność handlową i wykorzystywali kompleks, nawiązując do pierwotnego przeznaczenia – jako przestrzeń magazynową.

Stowarzyszenie bazowało m.in. na obserwacji, że do realizacji swoich działań kompleks chcieli wykorzystywać różne grupy interesów. Poszczególne środowiska nie wiedziały o sobie nawzajem, nie kontaktowały się. Jednocześnie dysponowały one tylko fragmentaryczną wiedzą o terenie powojkowym – dotąd nawet władze samorządowe nie zebrały różnych posiadanych przez siebie materiałów w jeden ogólnodostępny zbiór. Węglowa nie była też wcześniej szczególnym przedmiotem badań historycznych ani kwerend archiwalnych. Z kolei mieszkańcy okolicznych osiedli zaczęli dostrzegać potencjał tego terenu (który w latach 1934-2005 był obiektem zamkniętym, niedostępnym dla cywilów), jak i uciążliwość dotychczasowych form jego wykorzystywania. Widoczne stawały się napięcia pomiędzy poszczególnymi użytkownikami tej przestrzeni, których działalność była niepewna, zarówno z powodu trudnych warunków lokalowych, planów powstania Muzeum Pamięci Sybiru, jak i braku jasno określonego planu rozwoju tego terenu.

W zgodnej ocenie członków Stowarzyszenia istotne stało się sformułowanie konkretnej, długoterminowej i odpowiadającej oczekiwaniom białostoczan wizji rozwoju terenu powojkowego. Z powyższych przyczyn zdecydowano się na opracowanie społecznej koncepcji zagospodarowania przestrzennego, opartej o wcześniejszą procedurę rozbudowanych konsultacji społecznych. Aby zapewnić finansowanie zaprojektowanego procesu, Stowarzyszenie złożyło wnioski o grant w ramach naboru wniosków do programu „Demokracja w Działaniu” prowadzonego przez Fundację im. Stefana Batorego. Istotnym elementem projektu było wykorzystanie po raz pierwszy w województwie podlaskim nowoczesnych, rozbudowanych narzędzi partycypacji społecznej, w tym takich metod jak planowanie partycypacyjne i charette. Ważnym dla wnioskodawców było przeprowadzenie procesu partycypacji obejmującego różne grupy zainteresowane kompleksem, ale przede wszystkim włączenie mieszkańców całego miasta w dyskusję o rozwoju przestrzeni miejskiej – dyskusję organizowaną we współpracy z władzami miasta. Schemat prowadzenia całego procesu miał stanowić źródło dobrych praktyk partycypacji lokalnej. Narzędzia, techniki i materiały wykorzystane w trakcie prowadzenia prac nad opracowaniem społecznej koncepcji były dostosowywane do lokalnych warunków. Istotnym elementem prowadzenia procesu partycypacyjnego miało być wypracowanie modelowych rozwiązań umożliwiających ich adaptację do innych lokalnych obszarów problemowych. W ocenie Stowarzyszenia istotne było, aby tego rodzaju – pionierski w swojej metodologii – projekt społeczny, posłużył nie tylko do rozwiązania konkretnego problemu przestrzennego, ale też przyczynił się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego na Podlasiu i wzbogacenia lokalnej społeczności o konkretne dobre praktyki, dostosowane do tutejszych realiów.

Podstawą prac projektowych było opracowanie bazy wiedzy, na której opierały się kolejne działania. Konieczne było ustalenie wszystkich faktów dotyczących tego terenu. Swoistym kompendium wiedzy na temat Węglowej stała się „Węglowa. Biała Księga” - pierwszy tego

typu opracowanie dotyczącym pojedynczego, spoiwego urbanistycznie terenu w Białymstoku. Przy jej opracowywaniu zostały wykorzystane materiały dostępne na temat byłych magazynów wojskowych, historii tego terenu oraz działań realizowanych w ostatnich latach, po komunalizacji w 2005 r. – odpłatnym przekazaniu go przez Wojsko Polskie na rzecz Miasta Białystok. W okresie od lutego do kwietnia 2013 r. zostały wykonane podstawowe prace dokumentacyjne dotyczące terenu przy ul. Węglowej. Na tej podstawie zostały przeprowadzone analizy przestrzenne, historyczne oraz podsumowanie jego obecnego funkcjonowania w całości organizmu miejskiego Białegostoku. Fakt, iż kompleks magazynów przez dziesięciolecia był terenem zamkniętym skutkowało nie prowadzeniem badań historycznych oraz brakiem szerszych, ogólnodostępnych danych dotyczących infrastruktury, zabudowy, przeznaczenia i estetyki całego terenu. „Węglowa. Biała Księga” została podzielona na trzy części. W pierwszej, dotyczącej historii terenu, znajdują się dwa teksty. Pierwszy opisuje historię najdawniejszą aż do 2005 r., drugi natomiast losy terenu po przejściu go przez Miasto Białystok (2005-2013). W części drugiej znalazły się informacje społeczne – wyniki badania jakościowego przeprowadzonego w ramach projektu „Węglowa – Społeczna Koncepcja” oraz komentarze socjologów i zabytkoznawców, dotyczące znaczenia Węglowej dla Białegostoku i jego mieszkańców. Trzecią częścią publikacji jest opis techniczny, któremu towarzyszą materiały zamieszczone w aneksie: zdjęcia, rysunki techniczne oraz fotografie makiet i projektów konkursowych dotyczących tego obszaru. Częścią książki są wyniki specjalnie przeprowadzonych badań społecznych.

Realizacja badań społecznych miała na celu opracowanie założeń wstępnych, służących poznaniu społecznych wyobrażeń i oczekiwań dotyczących przestrzeni przy ul. Węglowej. Wyniki zostaną teraz wykorzystane w pracy trenerów i moderatorów partycypacji. W ramach badań jakościowych zostało przeprowadzonych 15 wywiadów pogłębionych z udziałem przedstawicieli poszczególnych grup interesów: 1) prowadzący działalność w obiektach na terenie powojennego kompleksu magazynowego, 2) obecni i potencjalni odbiorcy realizowanej tam działalności, 3) mieszkańcy okolicznego osiedla, 4) przedsiębiorcy i potencjalni inwestorzy, 5) specjaliści ds. przestrzeni, architektury i zabytków (w tym urzędnicy). Taka struktura grup jest oparta o doświadczenia z dotychczasowego funkcjonowania magazynów. Dane wstępne o różnicach w postrzeganiu magazynów przy ul. Węglowej pozyskano poprzez organizację 2 spotkań grup fokusowych, w których wzięło udział 8-10 osób. Na tej podstawie została wydana „Węglowa. Biała Księga” (200 egz.), która jest przykładem materiału podsumowującego wiedzę zastaną, stanowiącą punkt wyjścia do partycypacji. Jest ona bazą wiedzy dla wszystkich uczestników projektu. Księga jest też skierowana do innych adresatów – opinii publicznej (popularyzacja partycypacji i wiedzy o magazynach przy ul. Węglowej), osób zainteresowanych historią (dzieje magazynów), autorów projektów i opracowań technicznych, a także potencjalnych inwestorów i użytkowników (opis lokalizacji, warunków terenowych, konstrukcji itp.).

Kluczowym działaniem projektu „Węglowa – Społeczna Koncepcja” była realizacja dwóch cykli warsztatów partycypacyjnych. Zostały one zaprojektowane na podstawie wiedzy zgromadzonej w ramach prac nad publikacją Węglowa. Biała księga, opinii mieszkańców

zebranych podczas badania społecznego oraz informacji pozyskanych przez zespół projektowy w rozmowach z mieszkańcami osiedli otaczających teren powojaskowy.

Organizatorzy projektu prowadzili szereg rozmów z przedstawicielami różnych środowisk, starając się zaangażować ich do wzięcia udziału w projektowaniu przyszłości kompleksu. Wśród rozmówców istotną barierą była wiedza na temat samego mechanizmu partycypacji. „Węglowa - Społeczna Koncepcja” to pierwszy tego typu projekt w regionie - dotąd na Podlasiu o partycypacji mówiło się wyłącznie w kontekście konsultacji społecznych organizowanych samodzielnie przez administrację publiczną. Stowarzyszenie Kreatywne Podlasie stało zatem nie tylko wobec konieczności prezentowania zakresu prac, ale przede wszystkim wprowadzania białostoczan w słownik pojęciowy i metodologię. Na tym etapie należało przekonać mieszkańców do rozmawiania o sprawach lokalnych. Ważne było wskazywanie, że społeczne opracowywanie koncepcji zagospodarowania przestrzennego może być skuteczne i że nie będzie to tylko - jak uważali rozmówcy - czas spędzony ciekawie, ale w ostatecznym rozrachunku bezproduktywnie.

Z uwagi na to, że teren powojaskowy był od kilku lat wykorzystywany przez różne organizacje i instytucje oraz przedsiębiorców i prywatnych najemców, ważne było zbudowanie pełnej bazy tych osób. Celem było dotarcie do wszystkich z informacją o projekcie i zachęcenie ich do udziału w rozmowach o przyszłości terenu.

W celu zwiększenia wiedzy na temat całego terenu powojaskowego - zarówno przestrzeni, jak i działalności tam realizowanej - zespół projektowy postanowił zaangażować użytkowników terenu do przeprowadzenia otwartej, bezpłatnej imprezy autopromocyjnej. Imprezę nazwano „Otwarcie Sezonu 2013 na Węglowej” - wybrano o tyle symboliczne, że nawiązywało do „Zakończeń sezonu” organizowanych przez część tamtejszego środowiska. Była to pierwsza impreza otwierająca sezon działań w całym kompleksie powojaskowym. Dotąd, ze względu na brak ocieplenia i ogrzewania budynków działalność na tym terenie skupiała się na wiosnie, lecie i jesieni, trwając co roku około 7-8 miesięcy. „Otwarcie Sezonu 2013” składało się ponad 40 niezależnych wydarzeń i przedsięwzięć. Według szacunków była to pierwsza okazja do pokazania działalności wszystkich użytkowników tego terenu w jednym miejscu i czasie. Organizacja imprezy skupiającej i promującej działalność jej użytkowników stanowiła ważne wydarzenie na kulturalnej mapie Białegostoku.

Podstawową częścią projektu zorganizowanego przez Stowarzyszenie Kreatywne Podlasie był proces partycypacji społecznej dotyczącej terenu przy ul. Węglowej. Został on podzielony na dwa etapy, w których zastosowano odmienne ale powiązane ze sobą formy partycypacji. Na początku odbyły się warsztaty zorganizowane metodą planowania partycypacyjnego, następnie wykorzystano metodę charette.

Planowanie partycypacyjne zostało zorganizowane w pięciu grupach pracujących niezależnie od siebie, spotykających się kilkakrotnie w równoległych terminach. Ich skład odpowiadał środowiskom zidentyfikowanym przez Stowarzyszenie jako główni interesariusze przyszłości terenu powojaskowego. Byli to: 1) prowadzący działalność na Węglówce, 2) obecni

i potencjalni odbiorcy realizowanej tam działalności, 3) mieszkańcy okolicznych osiedli, 4) przedsiębiorcy i potencjalni inwestorzy, 5) specjaliści ds. przestrzeni, architektury i zabytków (w tym urzędnicy).

Planowanie partycypacyjne wykorzystywało różnorodne, interaktywne metody pracy grupowej. Na każdym spotkaniu uczestnicy korzystali z opracowanej przez Stowarzyszenie makiety terenu, a także z map zasadniczych, dokumentacji urzędowej oraz wizualizacji 3D, prezentujących aktualny stan terenu powojkowego.

Drugą częścią procesu partycypacji obywatelskiej były warsztaty zorganizowane w oparciu o metodologię charette. Wszystkich uczestników spotkań w dotychczasowych pięciu grupach zaproszono do udziału w jednym, mieszanym zespole, który w krótkim, intensywnym cyklu warsztatów pracował nad docelowym, kompleksowym projektem zagospodarowania terenu. Punktem wyjścia w pracach metodą charette było pięć wizji opracowanych w pierwszym etapie przez uczestników planowania partycypacyjnego. W spotkaniach wykorzystano powstałe w ten sposób pięć map z projektami zagospodarowania, makiety terenu opracowaną przez Stowarzyszenie, a także drugą makiety terenu, również w skali 1:500. Spotkania mieszanej grupy warsztatowej były poświęcone kolejnym „warstwom” problemów przestrzennych dotyczących terenu powojkowego. Podstawowym efektem spotkań było ujednoczenie wizji rozwoju i zagospodarowania terenu powojkowego. Została wypracowana wspólna, jednolita koncepcja zagospodarowania przestrzennego, zawierająca postulowane przeznaczenie bocznic kolejowej, poszczególnych budynków i części kompleksu. Udało się omówić i przedyskutować kwestie sporne, takie jak lokalizacja infrastruktury kulturalnej, ilość i lokalizacja miejsc postojowych obsługujących cały teren, a także kolejność i etapowanie prac wdrażających wszystkie opracowane rozwiązania. Na ostatnim spotkaniu zespół projektu uzyskał brakujące odpowiedzi na pytania warunkujące opracowanie dokumentu końcowego tj. społecznej koncepcji.

W trakcie realizacji procesu partycypacyjnego, w którym wzięło udział około 80 osób, zespół projektu postanowił przeprowadzić badanie wśród szerszej grupy białostoczan, pozwalające na dopracowanie zarysu społecznej koncepcji. Ponieważ z niektórych metod (grup fokusowych i wywiadów pogłębionych) skorzystano na początku projektu, a przy tym działania Stowarzyszenia obserwowała liczna grupa internautów, zdecydowano się na badanie metodą kwestionariusza udostępnianego w formie elektronicznej (CAWI, N=1002). Uzyskane wyniki miały dostarczyć wiedzy na temat postrzegania przez białostoczan terenu powojkowego. Celem było zweryfikowanie wśród osób zainteresowanych rozwojem kompleksu poglądów dotyczących tego, jakie funkcje miałyby pełnić poszczególne jego części oraz jakie inwestycje należałoby tam zrealizować.

Po opracowaniu wyników badania CAWI zespół projektu przystąpił do opracowywania społecznej koncepcji. Gotowy dokument zawiera 40 stron tekstu, zdjęć, map oraz wizualizacji, a jego syntetyczna treść odpowiada objętością dwóm arkuszom wydawniczym. W pierwszej części opracowania scharakteryzowano stan istniejący kompleksu powojkowego, zamieszczając cele i postulaty społecznej koncepcji, a także krótki opis ich

powstania. W części drugiej wskazano na główne podmioty, od których w praktyce zależy przyszłość terenu. W tym gronie znalazły się dwie instytucje publiczne, a także trzy instytucje społeczne prowadzone przez organizacje pozarządowe. Trzeci rozdział koncepcji opisuje uwarunkowania i kontekst, w tym zawiera odwołania do strategii i polityk publicznych, wskazuje podobne opracowania (społeczne koncepcje z różnych części kraju) oraz dobre praktyki rewitalizacji z całego świata. Czwarta i ostatnia część dokumentu zawiera opis oddziaływania terenu powojkowego po rewitalizacji – wpływ zrewitalizowanego terenu na kontekst przestrzenny, transgraniczność, przedsiębiorczość oraz ekologię. Projekt społecznej koncepcji został przedstawiony do zaopiniowania szeregu instytucjom publicznym, których stanowisko ma znaczenie dla jej wdrażania. Pozytywne rekomendacje opracowały m.in. Muzeum Pamięci Sybiru oraz Białostocki Park Naukowo-Technologiczny. Ponadto zespół projektu uzyskał pisemną opinię PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. – Zakład Linii Kolejowych w Białymstoku, dotyczącą ewentualnego przejścia przez linię kolejową, która od południa graniczy z terenem powojkowym, oddzielając kompleks od śródmieścia.

Projekt opierał się na transparentności prowadzonych działań. Informacje o wszystkich etapach projektu, podejmowanych działaniach i ich wynikach były prezentowane na stronie internetowej pod adresem www.weglowa.org oraz na profilu społecznościowym projektu na portalu Facebook. Również dokumenty będące wynikiem procesu partycypacyjnego, redagowane na podstawie jego rezultatów, były projektowane z aktywnym udziałem białostoczan. Wszyscy zainteresowani internauci mieli możliwość współredagowania społecznej koncepcji w otwartym dokumencie, dostępnym online. Wykorzystanie tego narzędzia umożliwiło każdemu wprowadzanie uwag, poprawek i zmian w strukturze, co pozwalało na zaangażowanie społeczności lokalnej i zainteresowanych terenem osób spoza Białegostoku.

Przeprowadzone prace projektowe zaangażowały szerokie grono zainteresowanych rozwojem kompleksu przy ul. Węglowej. I etap realizacji Społecznej Koncepcji zyskał poparcie 4187 mieszkańców Białegostoku w głosowaniu w ramach budżetu Obywatelskiego na rok 2014.

Przeprowadzony od początku (zdobycie wiedzy) do końca (opracowanie założeń i pozyskanie finansowania rozwiązań) proces partycypacyjny stanowi modelowe rozwiązanie dla województwa podlaskiego. Był to pierwszy tego typu projekt w naszym regionie. Zakończenie sukcesem w postaci opracowania koncepcji zagospodarowania przestrzennego terenu i pozyskania na ten pierwszych środków stanowi pozytywny przykład skuteczności oddolnej działalności obywatelskiej.

6. Ocena efektów wdrożenia projektu dla zaangażowania mieszkańców w realizację zadań publicznych

Projekt „Węglowa – Społeczna Koncepcja” doprowadził do opracowania oddolnej, obywatelskiej i zarazem kompleksowej koncepcji zagospodarowania przestrzennego rozległego, 9-hektarowego terenu powojkowego należącego do gminy, położonego w centrum Białegostoku. Dzięki przeprowadzonej kampanii społecznej pierwszy etap zmian zaprojektowanych w koncepcji został wpisany do białostockiego budżetu obywatelskiego na 2014 r. i w rozpoczynającym się roku będzie w kwocie 3,83 mln zł sfinansowany ze środków komunalnych przez gminę Białystok.

Wdrożenie projektu przyczyniło się do zaspokojenia istotnej potrzeby społeczności lokalnej, jaką jest opracowanie wizji rozwoju rozległej, niszczonej i niebezpiecznej przestrzeni, znajdującej się w centrum 300-tysięcznego miasta w sąsiedztwie dwóch dużych osiedli mieszkaniowych. W pracach nad społeczną koncepcją brało udział liczne grono białostoczan i osób zainteresowanych rozwiązaniem tego problemu. W warsztatach partycypacyjnych wzięło udział przeszło 80 osób, ponad 1000 uczestniczyło w ankiecie dotyczącej poszczególnych inwestycji potrzebnych na tym terenie, a niemal 4200 oddało swój głos na tę właśnie inicjatywę w plebiscytcie dotyczącym budżetu obywatelskiego.

Opracowanie społecznej koncepcji zagospodarowania Węglowej odpowiada na potrzeby 8-10 tysięcy osób, które korzystają z tego terenu w trakcie organizowanych tam imprez kulturalnych, wydarzeń artystycznych, projektów sportowych i działań obywatelskich. Przykładem takiego przedsięwzięcia jest organizowany w jednym z powojkowych magazynów pozarządowy Original Source Up To Date Festival, który co roku przyciąga na Węglową 4-6 tys. widzów. Teren nie jest wykorzystywany w sposób ciągły ze względu na brak uzbrojenia terenu, zły stan techniczny budynków oraz niejasny stan prawny i brak wizji przyszłości, który uniemożliwia inwestowanie i rozwijanie tej przestrzeni.

Potencjał terenu powojkowego obejmuje – przewidziane w społecznej koncepcji zagospodarowania – utworzenie miejskiego placu koncertowego dla 10-15 tys. widzów, uruchomienie „fab labu” w jednym z budynków magazynowych, udostępnienie mieszkańcom wielu terenów sportowych, rekreacyjnych, a także stworzenie bezpiecznej, nowoczesnej oraz przyjaźnie zagospodarowanej przestrzeni służącej okolicznym osiedlom i całemu miastu. W tym sensie projekt „Węglowa – Społeczna Koncepcja” odpowiada na potrzeby 294 tys. mieszkańców Białegostoku oraz wielu osób przyjeżdżających do miasta, m.in. turystów.

Teren powojkowy ma też znaczenie ogólnopolskie i transgraniczne, przez co ocenę oddziaływania projektu należy adekwatnie powiększyć, uwzględniając rolę Węglowej dla promocji Białegostoku w kraju oraz zagranicą. „Węglowa – Społeczna Koncepcja” przyczyniła się do promowania miasta jako ośrodka, w którym są realizowane nowoczesne projekty partycypacyjne, gdzie zagospodarowanie przestrzenne jest projektowane z aktywnym udziałem społeczności lokalnej. To pierwsze w północno-wschodniej Polsce

przedsięwzięcie, w którym wykorzystano nowoczesne metody partycypacji, takie jak planowanie partycypacyjne czy charette.

Projekt miał wpływ na integrację społeczności i rozwój kapitału społecznego. Dzięki jego realizacji w regionie pojawiły się nowoczesne formy konsultacji społecznych, które były ważną lekcją aktywności obywatelskiej dla mieszkańców i działaczy pozarządowych. Wzrosła wiedza mieszkańców o historii społeczności lokalnej (zwłaszcza z przedziału od okresu międzywojennego do lat 90.) i świadomość stanu majątku gminy. Dzięki rozległej dyskusji społecznej białostoczanie stali się bardziej wrażliwi na problematykę zagospodarowania, funkcjonalności, bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni. Niemal 4,2 tys. głosów w plebiscycie na budżet obywatelski świadczy o znacznym zintegrowaniu białostockiej społeczności lokalnej wokół zagospodarowania terenu powojkowego przy ul. Węglowej oraz jego przyszłości.

Lista publikacji dotyczących projektu „Węglowa – Społeczna Koncepcja” zamieszczona jest w [raporcie końcowym](#), na stronach 60-66.

Rekomendacje Białostockiego Parku Naukowo – Technologicznego znajdują się na stronie 24 [Społecznej Koncepcji](#)

7. Oszacowanie nakładów poniesionych na organizację i realizację projektu

Środki wykorzystane zostały na;

- wynagrodzenia członków zespołu projektowego: kierownika projektu, spec. ds. partycypacji, spec. ds. merytorycznych, obsługę księgową projektu,
- opracowanie merytoryczne, techniczne i wydanie publikacji „Węglowa. Biała Księga”,
- realizację społecznych badań jakościowych,
- organizację imprezy „Otwarcie Sezonu na Węglowej 2013”,
- przeprowadzenie procesu partycypacji metodą planowania partycypacyjnego w 5 grupach roboczych,
- przeprowadzenie procesu partycypacji metodą charette w grupie mieszanej,
- stworzenie materiałów warsztatowych, makiety i modeli 3d oraz wizualizacji,
- opracowanie merytoryczne, techniczne i wydanie publikacji „Węglowa : miejsce do potęgi trzeciej. Społeczna koncepcja zagospodarowania przestrzennego”,
- przeprowadzenie kampanii promocyjnej i rekrutacyjnej oraz podjęcie działań lobbingsowych,
- opracowanie raportu końcowego zawierającego dobre praktyki.

8. Czy napotkali Państwo trudności, z którymi należało się zmierzyć, aby zrealizować projekt?

Podstawową trudnością było dotarcie z projektem do szerokiego kręgu lokalnej opinii publicznej. Zagospodarowanie przestrzenne jest materią skomplikowaną, nieprzystającą do typowej formy komunikacji społecznej stosowanej przez współczesne media. Złożoność

stanu zastanego na terenie powojkowym oraz procesu opracowywania przyszłego zagospodarowania należało dopasować do specyfiki komunikatów rozpowszechnianych przez środki przekazu i interesujących dla odbiorców. W efekcie szerokie zainteresowanie białostoczan naszą inicjatywą pojawiło się dopiero na etapie, kiedy gotowa społeczna koncepcja zagospodarowania przestrzennego była poddana głosowaniu w budżecie obywatelskim i celem Stowarzyszenia było zgromadzenie jak największej liczby podpisów w tym plebiscycie.

Inną trudnością związaną z realizacją projektu było pogodzenie różnorodnych środowisk społecznych, biznesowych i politycznych zainteresowanych przyszłością terenu powojkowego oraz skonstruowanie jednej, kompromisowej koncepcji zagospodarowania przestrzennego. Konieczne było dobre poznanie potrzeb i motywacji poszczególnych uczestników warsztatów partycypacyjnych, pogodzenie ich w przygotowywanym dokumencie oraz uzyskanie ich akceptacji na etapie formułowania docelowego rozwiązania przestrzennego. Cel ten został osiągnięty dzięki przeprowadzeniu stosunkowo długiego i po raz pierwszy w regionie tak skomplikowanego cyklu warsztatów partycypacyjnych, wspartych badaniami społecznymi przeprowadzonymi przed oraz po warsztatach, a także wykorzystaniu wielu kanałów komunikacji społecznej, w tym białostockich organizacji pozarządowych, zaangażowaniu radnych i środowisk eksperckich.

9. Zalecenia dla innych podmiotów zainteresowanych wdrożeniem projektu

W ramach projektu zostały opracowane dobre praktyki, które wskazują wartościowe działania nadające się do implementacji w podobnych przedsięwzięciach.

Dwa cykle partycypacji obywatelskiej

W projekcie sprawdziło się wykorzystanie różnych mechanizmów partycypacyjnych. Pierwszy z nich – planowanie partycypacyjne – posłużył do zaangażowania szeregu środowisk społecznych, ustrukturyzowania problemów związanych z terenem i zebrania bogatego spektrum propozycji oraz kierunków sugerowanych zmian w przestrzeni. Wykorzystane później elementy charette pozwoliły na uporządkowanie, ujednoczenie i konkretyzację wcześniejszych koncepcji i luźnych idei, zgłaszanych przez różne środowiska oraz grupy mieszkańców. Dzięki powyższemu w pierwszej części procesu zebrano wiele różnych i nie zawsze spójnych wizji, które następnie w intensywnym cyklu spotkań przetworzono do formy jednolitej, wewnętrznie koherentnej koncepcji zagospodarowania przestrzennego. Bez pierwszego etapu niektóre ważne i zasługujące na uwzględnienie pomysły nie zostałyby publicznie sformułowane ani poddane dyskusji, zaś bez drugiego nie powstałoby konkretne, realistyczne rozwiązanie, posiadające jasny kontekst prawnoorganizacyjny, ramowy harmonogram i szacunkowy budżet.

Elastyczne zarządzanie projektem

Na etapie tworzenia wizji i konstruowania założeń projektu, personel Stowarzyszenia nie miał dostatecznej wiedzy o terenie powojkowym i o narzędziach pogłębionej partycypacji

obywatelskiej. Nie mógł też przewidzieć, że na etapie jego realizacji pojawi się nowy mechanizm finansowania w postaci miejskiego budżetu obywatelskiego oraz – nieco mniej realny do wykorzystania – strategii zintegrowanej inwestycji terytorialnej Białostockiego Obszaru Funkcjonalnego. Dzięki elastycznej strukturze projektu, harmonogramu i budżetu oraz bardzo dobrej współpracy z grantodawcą, zespół projektu mógł sprawnie reagować na zmieniające się okoliczności i kontekst realizacji opisywanej inicjatywy. Dzięki temu możliwe było opracowanie wniosku, sporządzenie kosztorysu i przeprowadzenie skutecznej kampanii społecznej. Ich efektem było uzyskanie dofinansowania procesu rewitalizacji z Budżetu Obywatelskiego Miasta Białostok na 2014 r.

Wielokanałowa promocja i informacja o działaniach

Swoją przydatność potwierdziły wszystkie zakładane formy informowania o projekcie oraz rekrutacji uczestników, zakładające prowadzenie możliwie wielu działań „w terenie”, jak najbliżej mieszkańców. Zarówno impreza symbolicznie otwierająca sezon na terenie powojkowym, jak i spacer historyczne oraz spotkanie partycypacyjne w formie grilla zorganizowanego w jednym z historycznych magazynów zachęcały białostoczanie do śledzenia działań projektowych i włączania się w ich realizację. Efektywnym kanałem informacji i promocji okazał się także internet, w szczególności portal społecznościowy Facebook. Dzięki wypromowaniu profilu projektu, który obserwowało ponad dwa tysiące internautów oraz stworzeniu przyjaznej i stale aktualizowanej strony internetowej, kilka tysięcy białostoczanie miało stały dostęp do szczegółów realizowanej inicjatywy. Przyczyniło się to do skutecznego zbierania głosów w plebiscycie konsultacyjnym samorządowego budżetu obywatelskiego na 2014 r.

Szeroka współpraca z instytucjami publicznymi

Z uwagi na komunalną własność terenu powojkowego i zarządzanie przez samorządowe jednostki organizacyjne, kluczowe okazało się nawiązanie współpracy z różnymi strukturami gminy Białostok. Dzięki temu Stowarzyszenie Kreatywne Podlasie pozyskało i udostępniło publicznie różnorodne materiały oraz informacje znajdujące się dotąd w wyłącznej dyspozycji strony samorządowej. Zasoby te były użyteczne w procesie partycypacji obywatelskiej, a także w ramach działań edukacyjnych, popularyzujących wiedzę o terenie powojkowym. Współpraca z władzami samorządowymi, w tym Honorowy Patronat Prezydenta Miasta Białegostoku, ścisłe współdziałanie z Muzeum Pamięci Sybiru oraz życzliwe relacje z kadrą Białostockiego Parku Naukowo-Technologicznego pozwoliły na opracowanie społecznej koncepcji nie tylko w kształcie dopasowanym do oczekiwań obywateli, ale także spełniającym wymogi urzędowe i spójnym z kluczowymi politykami oraz publicznymi strategiami działania. Cenna okazała się także współpraca z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego i przedstawicielami środowiska akademickiego oraz ekspertami i specjalistami. Dzięki nim społeczna koncepcja zagospodarowania przestrzennego nabrała waloru dokumentu, który swoją formą nie różni się od opracowań tworzonych przez administrację publiczną.

Realizacja projektu „z obywatelami”

Projekt skierowany na zaangażowanie obywateli w projektowanie przyszłości składników mienia komunalnego mógł zostać zrealizowany według dwóch zasadniczych scenariuszy. Pierwszym było otwarcie się na mieszkańców i podążanie zgodnie z ich oczekiwaniami, które w niezbędnym zakresie zostałyby zracjonalizowane w oparciu o opinie ekspertów, stanowisko urzędników oraz wiedzę o kontekście prawnym, instytucjonalnym i organizacyjno-finansowym. Drugim było nawiązanie bliskiej współpracy z instytucjami publicznymi i władzami samorządowymi, przy jednoczesnym przekształceniu procesu partycypacyjnego w niewiążące konsultacje społeczne, które mogłyby w zasadzie polegać na przekonywaniu mieszkańców do słuszności polityk samorządowych. Zespół projektu wybrał pierwszy ze scenariuszy, a przebieg prac nad społeczną koncepcją potwierdził wstępne założenie, że wybór takiej ścieżki projektowej pozwoli na osiągnięcie wszystkich założonych celów. Jednym z nich było wypromowanie idei partycypacji społecznej i pokazanie, że tego rodzaju procedury mogą być realizowane w partnerstwie ze społecznością lokalną. Podążanie zgodnie z drugim ww. scenariuszem mogło doprowadzić do stworzenia oddolnej koncepcji zagospodarowania przestrzennego, jednak opracowanej przy mniej liczny i bardziej sceptycznym nastawieniu mieszkańców oraz organizacji pozarządowych. Wybrane rozwiązanie sprawdziło się szczególnie na – początkowo nieplanowanym – etapie starań o dofinansowanie rewitalizacji z miejskiego budżetu obywatelskiego. Dzięki niemu znacznie wcześniej udało się zbudować społeczne zaufanie do organizatorów projektu, w efekcie czego poparcie dla zaproponowanych inwestycji dobrowolnie wyraziło ponad 4 tys. białostoczan.